

НОВІ РЕЛІГІЙНІ РУХИ В ЗАХІДНОМУ ХРИСТИЯНСТВІ («ЛЕГІОН МАРІЇ»)

Виявляються особливості ідеології та діяльності сучасного католицького руху «Легион Марії».

Ключові слова: *секуляризм, клерикалізм, модернізм, традиціоналізм, рухи мирян, добродійність, апостольство, евангелізація, маріологія.*

Вывяляются особенности идеологии и деятельности современного католического движения «Легион Марии».

Ключевые слова: *секуляризм, клерикализм, модернизм, традиционализм, движения мирян, благотворительность, апостольство, евангелизация, мариология.*

Analyzed especialyes of ideology and activity modern catholic movement «Legion of Mary».

Key words: *sekularyizm, clericalism, modernism, tradicionalizm, motions of laymen, charity, apostleship, evangelization, mariologiya.*

Актуальність теми. Католицька організація «Легион Марії» заснована вже майже сто років тому, в 1921 р. Однак цей рух можна назвати новим, оскільки виник він у відповідь на ті новітні тенденції, що спостерігалися як у світі, так і в християнстві. «Легион Марії» існує і в Україні, тому необхідно проаналізувати його діяльність.

Історія ХХ ст. надає чимало прикладів християнського подвижництва, але ще більше вона характеризується масовим відходом людей від віри. Процеси секуляризації суспільства й культури стали очевидні ще з раннього Нового часу, а наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст. Ще більше посилюлися.

Відповіддю на подібний виклик часу мають бути, з одного боку, традиціоналізм, замкнутість християнства, а з іншого — пристосування його до нових умов сучасного світу — модернізація. Католицтво і в ХІХ, а тим більше у ХХ ст. балансувало між традиціоналізмом і модернізмом, точніше синтезувало й те, й інше. Це надавало можливості до виживання й ефективнішої діяльності в сучасному світі. Після сплеску антимодерністської політики папства на початку — в першій третині ХХ ст., в 60-і рр., відбулося звернення до екуменічної проблематики, налагоджувалися контакти навіть із нехристиянськими релігіями, проведена літургійна реформа, основою якої стала нова ідея про простоту християн.

Водночас, у католицтві зберігають своє значення й традиціоналістські тенденції, які іноді поєднуються з харизматичними. Прикладом подібних рухів є «Легион Марії».

Основа організації католиків-мирян — шанування Діви Марії відповідно до вчення Людовика Гриньона де Монфора, церковного діяча другої половини XVIII ст. Особливе ставлення до Богородиці завжди було відмітною ознакою католицизму. Однак Гриньон де Монфор підсилює це шанування, вводячи поняття «Істинне шанування» або «Рабство в Діви Марії», що припускає повну віддачу віруючого християнина Богородиці. «...Іншими словами, ми ставимо себе в положення раба, в якого немає нічого свого, і надходимо в повне розпорядження Діви Марії. Але земний раб багатого вільніший, ніж раб Марії. Перший все-таки залишається хазяїном своїх думок і свого внутрішнього світу. Підпорядкування ж Богоматері охоплює всю суть людини: кожен думку, кожний рух душі, все саме таємне й глибоко особисте, що таїться в нас» [3, с.35]. Чим обґрунтовує Гриньон де Монфор необхідність такого підпорядкування, які богословські концепти в цьому разі застосовує? Це насамперед поняття божественної благодаті, що, на думку Монфора, повною мірою отримала з людей тільки Діва Марія (природно після Христа). Вона й має повноту благодаті, якою і розпоряджається на свій розсуд. «Бог обрав її охороницею, управителькою й розпорядницею всіх Своїх благодатних дарунків» [1, с.5]. Більше того, «раз Пречиста Діва Марія створила Главу містичного Тіла — Церкви, тобто Ісуса Христа, то її справою є також створення членів Церкви, якими є щирі християни; тому що мати не створює голови без членів або членів без голови» [1, с. 6]. Концепт спасіння також специфічно трактує Монфор — його можливо буде надано тим, кого Святий Дух обере через Діву Марію. Є вибрані й призначені до вічного порятунку люди, в душах яких перебуває Діва Марія, що і пускає там «коріння глибокої смиренності, полум'яної любові й всіх чеснот» [1, с. 7]. У цій концепції порятунку явно простежується вчення Августина Блаженного, однак загальноприйняте католицьке вчення про спасіння дещо інше. Воно підкреслює, що саме «Ісус Христос подвигом спокути заслужив нам спасіння. Тому від Нього залежало встановити за сіб або зняряддя, через яке спасіння повідомляється людям. Таким зняряддям Христос обрав і особисто встановив Свою Святу Церкву» [5, с. 127]. Одним з основних догматів християнства є догмат про те, що поза Христом й Церквою немає порятунку, оснований на словах самого Ісуса в Євангелії від Іоанна (Ин.3, 18; 36). Ісус, відповідно до християнської догматики — єдиний заступник і посередник між людиною й Богом. «Але Марія у винятково високому ступені як «місяць від сонця» запозичить від Нього здатність заступатися за людей у всіх їхніх потребах» [5, с.51]. Однак католицьке богослов'я, зокрема сучасне, ніколи повністю не наполягало на тому, що до Христа можна прийти лише через Богородицю. Гриньон де Монфор стверджує, що «ніколи не слід іти до

Господа інакше, як через Її заступництво, через її материнський над Ним вплив» [1, с.24].

У принципі, і традиційне католицьке вчення, й теологумени Монфора щодо шанування Богоматері та її ролі в спасінні багато в чому збігаються, однак Гриньон де Монфор підсилює її шанування настільки, що вбачає ній не тільки службову, стосовно Бога, але й домінуючу функцію. Свого часу Монфор мав труднощі в поширенні цього розуміння ролі Богоматері, він навіть зазнав переслідувань. Однак Гриньон де Монфор був канонізований 20 липня 1947 р., а кардинал Тедескіні, настоятель собору Св. Петра в Римі, у своєму Слові при відкритті в цьому соборі статуї Монфора 8 грудня 1948 р. підкреслив: «Гриньон де Монфор дав нам учення про Божу Матір, що перевершує все, що було написано раніше в цій сфері» [3, с.123]. Взагалі, друга половина XVII ст. в богословському сенсі була насиченою — янсенізм, суперечки Паскаля з єзуїтами, квієтизм — неортодоксальні вчення, які підкреслювали необхідність перебудови церковного життя. До цього переліку входить й учення Монфора, котрий прагнув поліпшити християнське благочестя через посилення шанування Діви Марії, очевидно, передчуваючи настання ери Просвітництва з її тотальною критикою релігії. Відзначимо, що в цей же час виникає й учення св. Маргарити Марії Алакок про шанування Серця Ісуса, що об'єктивно сприяло посиленню ролі християнського благочестя, надавало йому нових індивідуалізованих форм, які відповідають духу Нового часу. І звичайно ж, учення й діяльність святих Франциска Сальського й Вікентія де Поля, які довели необхідність творчого контакту між культурою, суспільством і Церквою: необхідно було вказати мирянинові належне йому місце в житті Церкви.

Так, особистість, місіонерські методи й методи душепопечительної діяльності, твори Франциска Сальського мають відбиток високої гуманістичної культури; водночас благочестя, властиве всім його працям, особливо привабливе не тільки для ченців, але й насамперед для освічених і заможних мирян. Цей метод справедливо називають «секуляризацією аскези». У новітній час принципи, що є основою цього методу, все ширше застосовуються в соціальній діяльності Церкви. Культура з початком Нового часу все більше відлучається від християнства та й узагалі від релігії, змушує віруючих людей пристосовуватися до неї. Франциск Сальський, наприклад, довів, що можна поєднати релігію й культуру без шкоди для релігійного життя. Якщо Франциск Сальський був теоретиком духовного життя, то діяльність Вікентія де Поля започаткувала світські благодійні установи. За допомогою Луїзи де Марійяк Вікентію вдалося зібрати й згуртувати людей, що бажали в міру сил творити богоугодні справи в приватних будинках,

лікарнях, школах та ін. З них сформувалася конгрегація. Але будинок, у якому вони жили, не мав бути місцем їхньої діяльності. Їхня організація припускала повну свободу пересувань, щоб вони могли надавати допомогу там, де вона була необхідна. По суті, це була сучасна соціальна служба.

Безумовно, практично кожна католицька чернеча конгрегація займалася й займається соціальною роботою. Однак уже XVII ст. усвідомлюється необхідність долучення до неї не тільки ченців, але й мирян. Узагалі, до рухів мирян у Церкві не завжди ставилися із захопленням. Тільки у XX ст., а особливо в післясоборний період, воно починає змінюватися в напрямі необхідності все більшого залучення мирян до церковної роботи. «Легіон Марії» споконвічно створювався як організація мирян, хоча членами її можуть бути й ченці. Засновник організації ірландець Франк Дафф правильно вловив віяння часу, що потребувало відходу від суто клерикальної моделі Церкви, реабілітувало мирську складову християнського народу.

Франк Дафф народився в столиці Ірландії Дубліні в 1889 р. Пішов на державну службу у 18 років. У 24 р. вступив у Товариство св. Вікентія де Поля, де глибоко зрозумів католицьку віру й водночас відчув нагальну необхідність посилення соціальних функцій Церкви в соціально незахищеному середовищі. Певний час за власні кошти займався благодійністю. Був дуже набожним, до шлюбу не вступав, однак не відчував і покликання до чернецтва.

Разом із групою віруючих жінок і архієпископом Дублінським Майклом Тохером Дафф 7 вересня 1921 р., у переддень свята Різдва Пресвятої Богородиці, створив першу раду «Легіону Марії». Із цього дня й до самої смерті (7 листопада 1980 року) він керував Легіоном, що поширився по всьому світові «,». Як мирянин Франк Дафф був присутній на II Ватиканському Соборі. «Легіон» як окрема організація має власний програмний документ — Офіційне керівництво, авторство якого майже повністю належить Франку Даффу.

Уже в 1928 р. перші групи «Легіону Марії» виникли в Англії, в 1931 — у США, в 1932 — у Канаді. На сьогоднішній день загальна кількість активних членів «Легіону Марії» в усьому світі становить близько 2 млн осіб, допоміжних — близько 10 млн. «Легіон Марії» існує в понад 160 країнах світу, зокрема в Україні. На сході України (зокрема в Харкові) організація стала поширюватися з 2007-2008 рр. Нині день первинні організації «Легіону» існують практично в усіх католицьких приходах Харкова й області.

«Легіон Марії» має чітку організаційну структуру. Основною організаційною одиницею «Легіону» є президія — парафіяльна група, що може складатися як з кількох людей, так і з декількох

десятків осіб, залежно від чисельності парафіян. Група діє тільки зі схвалення настоятеля приходу, з яким вона співпрацює. У кожній групі є духовний керівник — священик, котрий бере участь у її зборах. Саму групу становлять активні члени «Легіону Марії», обов'язком яких є участь у щотижневих зборах, а також виконання доручених їм завдань. Крім них у «Легіоні Марії» є допоміжні члени, які не одержують спеціальних щотижневих завдань, а зобов'язані надавати організації молитовну підтримку. Кожну групу очолюють 4 керівні особи: президент, віцепрезидент, секретар і скарбник, які входять до складу ради «Легіону Марії» (зазвичай єпархіальної), що називається курією. Курія — керівний орган, що займається поточними проблемами організації. Подальшими організаційними щаблями «Легіону Марії» є коміції, регіа й сенат. Існує й вищий керівний орган «Легіону» — верховна рада (*consilium Legionis*), що перебуває в Дубліні (Ірландія).

Щороку легіонери приходив певного населеного пункту проходять огляд — *acies*, де поновлюють свої Обіцянки легіонера. Основним принципом роботи «Легіону» є сувора дисципліна. «Легіон» вимагає від своїх членів певного способу життя й виконання тих або інших завдань. Звичайно, дисципліна «Легіону» не є чернечою, проте організація наполягає на чіткому дотриманні своїми членами всіх правил роботи «Легіону». Перший обов'язок кожного легіонера — відвідування зборів. Збори — первинна ланка в ланцюзі Легіону, без якої організація не може існувати. На зборах кожному легіонерові дається певне завдання, про виконання якого слід надати повний і докладний звіт. Завдання легіонерів полягають у апостольській роботі — відвідуванні хворих, людей похилого віку, дітей у дитячих будинках, ув'язнених, поширенні духовної літератури, медальйонів та ін. Такій роботі відводиться певний час — 1-2 години на тиждень. Водночас «Легіон» ставить своєю метою не стільки виконання певної роботи, скільки духовне вдосконалювання своїх членів. На відміну від православ'я, де участь парафіянина в церковних справах обмежується богослужінням, католицтво залучає мирян до церковного життя не тільки через участь у службах, але й через роботу в різних католицьких організаціях, які мають безпосередній контакт і безпосередній вплив на окрему людину з метою її християнського вдосконалювання.

Крім того, робота легіонера, в ідеалі, — це «духовне очищення гріховного світу» [3, с.68]. Тому легіон прагне збільшити свої лави. Що розуміється під духовним очищенням світу? Насамперед — навернення занепалих, знедолених суспільством людей у християнську віру, а також нагадування секулярному світові про духовні цінності через поширення християнської літератури й атрибутики.

У цілому «Легіон» протиставляє себе секуляризованому неоязичеському й атеїстичному світу, що впливає через засоби масової інформації на кожну людину. Тому Ф. Дафф визначив «Легіон» як військову структуру всередині Церкви, що в ідеалі має боротися з вищезгаданими світовими тенденціями. Звідси й сувора дисципліна, і давньоримська військова термінологія. Однак це організація Новітнього часу і її порівняння з войовничими духовно-лицарськими орденами було б некоректним. Ідея «Легіону» — у століття масового відходу людей від християнської віри повертати, через індивідуальну роботу легіонерів з такими людьми, їх у Церкву. Уже у 20-і рр. ХХ ст. Франк Дафф виявив цю тенденцію й спробував протистояти їй, створюючи організацію для індивідуальної роботи з людьми. «Звернення до людей із увічливим проханням поговорити про їхню віру може привести до плідних контактів. Така розмова можлива на вулицях, у парках, у барах, на залізничних і автобусних станціях та в інших громадських місцях, де збираються люди» [3, с. 222]. Таким чином, головне завдання «Легіону» — це проповідування серед звичайних сучасних людей. Однак на практиці ця публічна проповідь звичайно мало використовується. Наголос робиться на відвідуванні й бесідах з тими, хто цього потребує.

Під час вступу до «Легіону» не мають значення соціальні, національні або расові відмінності. Легіонером може стати будь-який католик, якщо він: а) дотримує гідного способу життя; б) поділяє підходи й принципи «Легіону» до проповідницької діяльності; в) готовий виконувати всі обов'язки легіонера.

Ніхто не може вважатися кандидатом у члени «Легіону», поки голова відповідної президії на основі попереднього опитування не переконається в тому, що ця кандидатура відповідає вимогам «Легіону». До прийняття в лави легіонерів кандидат повинен пройти як мінімум тримісячний випробувальний термін, виконуючи звичайні легіонерські завдання. Кожному кандидатові вручається екземпляр молитов «Легіону» — «Тессера». Офіційне прийняття в «Легіон» полягає в читанні Обіцянки легіонера й внесенні ім'я й прізвища кандидата в список членів президії.

Обіцянка легіонера звернена до Св. Духа, який легіонери зобов'язані особливо почитати як такого, що освячує силу, в Церкві. У цьому разі можна частково вважати «Легіон» однією з харизматичних організацій, однак він не подібний до протестантських харизматичних груп, цей рух є суто католицьким.

Відзначимо ще одну особливість роботи «Легіону Марії» — вимога дотримання суворої таємності в його діяльності. «Легіон» має свої кошти, які збирають його члени. Використовувати кошти можна тільки на потреби легіонерської роботи. Матеріальну допомогу нужденним «Легіон» не надає, оскільки мета цієї

організації — духовна підтримка людей і проповідування католицької віри.

Як розуміти вимогу таємності в роботі «Легіону»? Можна виявити тут ознаки сектантства. Однак Ф. Дафф роз'яснює, що це спосіб уникнути галасу й привернення уваги до діяльності «Легіону». Завдання «Легіону» — відвідування людей удома, причому всіх — як католиків, так і некатоликів. «Суть релігійної роботи Легіону полягає в прагненні ввійти в контакт із кожною людиною й долучити до сфери свого апостольства не тільки недбайливих, не тільки невіруючих, не тільки бідних або знедолених, але всіх» [3, с.261].

Таким чином, розглянувши основні завдання й принципи діяльності католицької організації «Легіон Марії», можна охарактеризувати її як проповідницько-харизматичну групу з яскраво вираженим маріологічним компонентом. Але, на відміну від інших харизматичних груп, дія Легіону не афішується й не привертає до себе уваги оточуючих. Легіонери проводять роботу немовби зсередини, індивідуально з кожною людиною.

Суворі організаційна структура й використання військової термінології викликають враження сектантства, однак, якщо засновники створюють секту із суто прагматичною метою, то цілі «Легіону Марії» все-таки духовні, хоча й дещо утопічні. Не можна назвати організацію й чернечею конгрегацією, оскільки цей рух мирян і робота в «Легіоні» не потребує повного самозречення, вона в ідеалі має тривати 3-4 години на тиждень (збори й виконання завдання). Організація, очевидно, цілком і повністю вписується в католицькі структури, які складаються із численних інституцій богопосвяченого життя й церковних рухів. Проте від такої кількості рухів католицтво не стає аморфним утворенням, оскільки всі рухи підпорядковані церковній владі й діють за їхньою згодою.

Протягом тривалого часу точиться суперечка, наскільки католицтво є універсальним християнським сповіданням або воно властиве тільки західній культурі Звичайно, зв'язок Заходу як типу культури й католицтва очевидний. Однак, деяке нинішнє витіснення католицтва із західних територій і успіхи його на Сході (зокрема в Китаї), можуть істотно підсилити позиції прихильників точки зору щодо його універсальності. Наскільки католицькі церковні рухи можуть відповідати реаліям православної цивілізації? Оскільки католицькі церковні структури на сході України існують усього близько 20 років, а рух ще менше, їхня діяльність обмежується в основному католиками, кількість яких є досить невеликою. Крім того, православ'ю не властиві, крім братств, які захищали традицію, рухи мирян. Кожний рух має свої цілі й харизму, що насторожено сприймається православ'ям,

котре уникає навіть будь-якого натяку на сектантство. Однак сучасний світ потребує модернізації підходів до віруючої людини, а особливо молоді. Так, у Харкові, в одному із православних приходів створено православний молодіжний клуб, мета діяльності якого певною мірою збігається з метою діяльності «Легіону Марії» — християнське спілкування з метою християнського вдосконалювання, а в ідеалі — проповідування серед нецерковних людей.

Перспективи подальших досліджень цієї проблематики полягають у виявленні особливостей діалогу між церковними та секулярними компонентами сучасної цивілізації.

Список літератури

1. Гриньон Монфор Св. де. Тайна Пресвятой Богородицы : пер. М. Н. Гаврилова. — Брюссель: «Жизнь с Богом», 1992. — 47с.
2. Документы II Ватиканского собора. — М.: Паoline, 1998. — 589 с.
3. Легион Пресвятой Богородицы. Официальное руководство. — Минск : Издательство «Про Христо», 2002. — 319с.
4. Лортц Й. История Церкви, рассмотренная в связи с историей идеи. Т. 2. Новое время / Й. Лортц. — М.: Христианская Россия, 2000. — 579 с.
5. Павловский, Я. Католический катехизис / Я. Павловский. — Рязань : Б.М.: Издательство Латгальского Культурного центра, 1994. — 411с.

Надійшла до редколегії 07.03.2012 р.